

Dmitry Pistrov / Shutterstock Danomyie / Shutterstock

בחירות 2009: "נסיכת הפשרה" מול "נסיך התגר"

מתוך הספר אותה הגברת בשינוי הדרך:
ציפי לבני - ביוגרפיה פוליטית / אילן בן עמי;
ד"ר בן עמי הוא חבר סגל אקדמי במחלקה
לסוציולוגיה, למדע המדינה ולתקשורת

אילן בן עמי

במקביל, עברה לבני, בעזרת יועציה הקרובים אדלר וארד, מהפך חיצוני והתנהגותי יסודי, שכלל, בין היתר, ירידה במשקל, שינוי אופן הלבוש והתסרוקת, אך גם יותר פתיחות, אנושיות, לבביות, חוש הומור ויותר ביטחון עצמי. וכך, מי שהייתה עד לפני שבועות מספר אדם סגור ומופנם, בעיקר במפגשיה עם הציבור, הפכה בעזרת יועציה, לפתוחה, משוחררת ומלאת חן. "נסיכת הקרח הפשירה ומתוכה בקעה נערה רעננה ונלהבת", נכתב עליה באחד העיתונים (מעריב, 8.10.10).

בתגובה לקמפיין האישי שאימצה לבני, בחרו גם אנשי מטה הבחירות של הליכוד לתקוף את לבני אישית ובעיקר לנסות לקעקע את תדמית ה"מנהיגה מסוג אחר" שניסו לשווק עבורה בקדימה. "לבני אינה מנהיגה, ובטח לא אחרת", אמר ח"כ גדעון סער, ממובילי קמפיין הליכוד, "לבני הייתה שותפה מלאה ובכירה בקדימה לכישלונותיה הסדרתיים בכל תחומי המדיניות". גם סיסמת הבחירות שנבחרה להוביל את קמפיין הליכוד כוונה אל לבני אישית: "ציפי לבני – זה גדול עליה".

כחלק מהקמפיין האישי נגדה, הוצגה לבני לא פעם באספות הבחירות של הליכוד כמעט כ"אויבת העם", מה שהוליד כלפיה גל של שנאה שרק מעט מאוד פוליטיקאים ישראלים חוו כמותו בעבר. "את לבני הם שונאים", דיווחה סימה קדמון בידיעות אחרונות על התרשמותה מהקהל באחת מאספות הבחירות של הליכוד, "כמעט משעשע כמה הם שונאים אותה. הם שונאים אותה כמו שאוהדי הפועל תל אביב שונאים את שמעון גרשון מאז שנמכר לגאידמק, כמו שאוהדי בית"ר שונאים את יוסי אבוקסיס. כל פעם [הנואמים] מזכירים את לבני, והם מזכירים אותה הרבה, מגיב הקהל באולם בשריקות ובבוז מהדהד. רק היא. לא ברק, לא אולמרט, לא איראן או סוריה או חמאס. היא נושאת על גבה לא רק את חטאיה שלה אלא גם את חטאי שרון ואולמרט, ואפילו את חטאי נתניהו מהתקופה שבה כיהן כשר אוצר בממשלת שרון. השטן לובשת בלונד" (30.1.09).

הייתה זו למעשה הפעם הראשונה שבה נחשפה לבני באופן הבוטה ביותר לתחושות הקשות כלפיה מצד חברי/מצביעי מפלגתה לשעבר, ושמקורן מן הסתם בתחושות הבגידה שחשו בעקבות המעבר שעשתה מהליכוד לקדימה, ו"משתי גדות לירדן" ל"שתי מדינות לשני עמים".

לכל אלה נוסף בעיצומה של מערכת הבחירות המאמר המדובר שפרסם העיתונאי ארי שביט בעיתון הארץ כשבוע לפני הבחירות, ואשר על-פי הערכות

ב 21 בספטמבר 2008 התפטר אהוד אולמרט מתפקידו כראש ממשלת ישראל על רקע חשדות כבדים למעשי שחיתות. יומיים לאחר מכן, זימן נשיא המדינה את ציפי לבני, יושבת הראש החדשה של "קדימה", למשכנו בירושלים והטיל עליה את הרכבת הממשלה החדשה. לאחר 42 ימים של משא ומתן מתיש שבה לבני לבית הנשיא והודיעה לו כי נכשלה בניסיונה להקים ממשלה, ויומיים לאחר מכן, קבעה הכנסת מועד לבחירות חדשות – 10 בפברואר 2009.

בטוחה ביכולתה לנצח את הבחירות, יצאה לבני בשבועות הבאים לחריש עמוק של הארץ לכל אורכה ורוחבה, כאשר מולה עומדים שני "אריות" בחירות ותיקים ומנוסים, ראשי הממשלה לשעבר, בנימין נתניהו ואהוד ברק. אך מהר מאוד התברר כי סיכויו של ברק לנצח בבחירות קלושים מאוד, ומערכת הבחירות הפכה לדו-ראשית, כפי שבאה לידי ביטוי באחת מסיסמאות הבחירות היותר זכורות של קדימה: "זה או ציפי או ביבי?".

במסגרת זו, ניסו יועציה של לבני לשווק אותה כמנהיגה מסוג חדש, כזו שלא באה מהעסקנות הפוליטית, ושהאמביציה האישית נמצאת אצלה במקום נמוך, בוודאי יחסית לזו של נתניהו. "אם הציבור מקבל את זה שהכישורים הנדרשים להיות ראש ממשלה הם פוליטיקה מהזן האפילולי, הקורץ, המשקר, הקומבינטורי, אז שיבחר בנתניהו", אמרה לבני, "הבחירה שאני מעמידה בפני הציבור היא משהו אחר, ישיר, נקי, בלי התפתלויות" (ידיעות אחרונות, 30.1.09).

וכך, מעודדת מהסקרים האחרונים, ובעיקר מצמצום הפער בינה לבין נתניהו, פנתה לבני, ביום הבחירות, על גבי עמודו הראשון של העיתון **ידיעות אחרונות**, במסר אחרון לציבור המצביעים: "היום אתם בוחרים את עתידכם דרכנו, בוחרים את דמותה וערכיה של המדינה, בוחרים את האדם שינהיג את דרכה. החלום שלי הוא החלום של כולנו. אני מציעה לאזרחי ישראל מנהיגות שיש לה חזון ועמוד שדרה ערכי ומוסרי. אני יודעת להבחין בין הנכון והלא נכון, בין המותר לאסור. יש לי מצפן פנימי ומחויבות כלפי המדינה שהיא הבית הלאומי שלנו. יש בי את חרדת הקודש לגודל המעמד, התפקיד והאתגר. יש בי מחויבות לתת לילדי ולילדיכם את כל הטוב, היפה והצודק שיש לישראל להציע. [...]. התפקיד הזה מייצג בעיניי אחריות עצומה, יותר משהוא משאת נפש. כל אחד מכם יכול בעשייה פשוטה להצטרף לתקווה הזו ולהצביע. זה כל כך קרוב, וזה תלוי רק בנו" (**ידיעות אחרונות**, 10.2.09).

את יום הבחירות עצמו בילתה לבני בסיוורים בקלפיות ברחבי הארץ, ולקראת ערב הגיעה לביתה, שם המתינה בלוויית בני משפחתה ויועציה הקרובים לתוצאות מדגמי הטלוויזיה. משפורסמו המדגמים, ובהמשך תוצאות האמת, התברר כי הסקרים צדקו הפעם רק באופן חלקי. מצד אחד, אף לא סקר אחד צפה שקדימה בראשותה של לבני תקבל את מספר המנדטים הרב ביותר מכל המפלגות - 28 מנדטים, לעומת 27 לליכוד, 15 לישראל ביתנו ו-13 למפלגת העבודה. מצד שני, גוש הימין בראשותו של בנימין נתניהו אכן ניצח בבחירות וזכה ל-65 מנדטים, בדיוק כפי שצפו הסקרים.

לבני מצידה, בחרה לראות דווקא את חצי הכוס המלאה, ועוד באותו לילה מיהרה להתייצב בפני תומכיה שהתכנסו במלון דייוויד אינטרקונטיננטל בתל אביב ולשאת נאום ניצחון שבו קראה לנתניהו להכיר בהפסדו ולהצטרף לממשלת אחדות בראשותה. "זכינו היום באמון הציבור וזוהי שעת רצון", הכריזה לבני, "לא יהיה מישהו שימנע מהבוחרים במדינת ישראל את רצונם. הקמנו את קדימה מתוך אמונה בערכים של ישראל והיכולת לשלב אותם ולמצוא את המכנה המשותף של החברה הישראלית. קדימה שינתה את פני הפוליטיקה בישראל. לא עוד ימין ושמאל, אלא מרכז עם אידאולוגיה של מרכז ולא של מפריד. נכנסתי לפוליטיקה כשהיו מחנות שנלחמו מלחמת חורמה. היום אני שומעת שוב את המילים מחנה לאומי, ואני רוצה לומר היום: ארץ ישראל לא שייכת לימין, כפי שהשלום אינו שייך לשמאל".

שונות עלה ללבני בלא מעט מנדטים. תחת הכותרת "הערת אזהרה", ציטט שביט בעילום שם גורמים שונים במערכת הפוליטית שהשתלחו בלבני והציגו אותה כמי ש"מחשבתה אינה בהירה והיא אינה יודעת להפריד בין עיקר לטפל", "מתקשה מאוד בקבלת החלטות, וחפה לחלוטין מאינטליגנציה רגשית", וכן, "חסרה את המטען התרבותי, את המעוף ההיסטורי, את הכלים הנפשיים, ואת היכולות האנושיות של מנהיג". "יידע הציבור ויחליט", סיכם שביט את מאמרו (4.2.09).

הייתה זו ללא ספק הכתבה הקשה ביותר שנכתבה על לבני מאז ומעולם ועד מהרה היא הפכה למרכיב המרכזי בתעמולת הליכוד והעבודה. פעילי העבודה מצידם הסתערו על רחובות תל אביב והציפו את לוחות המודעות והעצים בהעתקים של המאמר, וגם בליכוד התענגו על ההשמצות. "המאמר של אחד העיתונאים המוערכים במדינת ישראל הוא רעידת אדמה", אמר בקול דרמטי הקריין בתשדירי הבחירות של הליכוד, והזמין את הצופים לגלוש לאתר העיתון כדי לקרוא את המאמר במלואו.

והיו כמובן הסקרים, שגם הפעם שיחקו תפקיד מרכזי במערכת הבחירות. כזכור, עם ההכרזה על מועד הבחירות, אי שם בסוף אוקטובר 2008, הצביעו הסקרים על יתרון קל לקדימה שהלך וגדל ככל שנקפו הימים. כך למשל, בסקר **מעריב** שפורסם ב-27 באוקטובר זכתה קדימה ב-31 מנדטים לעומת 29 לליכוד ו-11 מנדטים למפלגת העבודה. חודש לאחר מכן, כבר הצביעו הסקרים על פער של ארבעה עד שישה מנדטים בין קדימה לליכוד. גם בתשובה לשאלת הסוקרים מי ראוי יותר להיות ראש ממשלה, הובילה לבני באותם ימים בפער ניכר על פני נתניהו וברק. אין זה מפתיע אפוא שהיו מי שטענו, אי שם במחצית דצמבר 2008, כי סיפור הבחירות הוכרע כבר למעשה.

בהמשך, פנתה לבנימין נתניהו: "הצעתי לך לפני הבחירות להצטרף לממשלת אחדות בראשותי למול אותם אתגרים שבפניהם ניצבת המדינה. סירבת ואמרת שהעם הוא זה שיקבע. העם קבע היום קדימה. כל מה שנוותר הוא לכבד את הכרעת הבוחר, לעשות את מה שנכון בעת הזו ולהצטרף לממשלת אחדות בראשותנו, שבסיסה המפלגות הגדולות בישראל משמאל לקדימה ומימינה של קדימה".

נתניהו מצידו, בחר גם הוא לשאת באותו הליכה נאום ניצחון, שבו הדגיש דווקא את ניצחון הגוש שעמו הוא מזוהה. "העם בישראל אמר את דברו באופן חד וברור", אמר נתניהו, "המחנה הלאומי בראשות הליכוד זכה ביתרון מובהק". אלא שגם נתניהו עצמו לא היה בטוח בשלב זה כי הרכבת הממשלה הבאה תוטל עליו. "איווט סגר עם ציפי", קונן באוזני מקורביו בהתייחסו לאביגדור ליברמן עימו היו יחסיו באותה עת מדורדרים. ואילו לאחרים אמר: "פרס יטיל את זה על ציפי, הוא לא רוצה אותי בשלטון".

את הימים הבאים בילו לבני ויועציה בחישובי מנדטים ובגישה שיש לה בקרב המפלגות השונות לגבי אפשרות שימליצו לנשיא המדינה שיטיל את הרכבת הממשלה על לבני. אחד האנשים היותר מפתיעים שעליו בנתה לבני את האסטרטגיה שלה באותם ימים היה אביגדור ליברמן על 15 המנדטים שהשיגה מפלגתו, ישראל ביתנו, בבחירות. ואולי לה לא היה זה כל כך מפתיע. ליברמן אמנם מזוהה לחלוטין כאיש ימין, אולם לא הסתיר את סלידתו באותם ימים מנתניהו, ולבני קיוותה שתוכל לשכנע אותו להמליץ עליה לנשיא המדינה על בסיס סוגיות אחרות שהיו חשובות לו. "אני מסוגלת לתת לו את ברית הזוגיות ואת שינוי שיטת הממשל, מה שנתניהו וחבריו אינם מסוגלים לעשות", אמרה (הארץ, 11.2.09). אפילו בעמדותיו המדיניות של ליברמן מצאה לבני באותם ימים צד זכות. מבחינת הדימוי הוא אמנם ממוקם בקצה הימני, אמרה, אבל אם בוחנים את הרעיונות שלו אחד לאחד אפשר להגיע איתו למכנה משותף. הוא בעד חלוקת הארץ, כולל חלוקת ירושלים, והדרישה שלו לפעול ביד קשה נגד הטרור זהה להשקפה שלה ושל קדימה. בריאיון שהעניקה לאילנה דיין בערוץ 2 אמרה לבני על ליברמן: "יש פער בין דימויים למציאות. אנחנו מכירים הרבה שנים. מאז 1996. אנחנו מיוודדים ויש בינינו יחסי אמון" (מצוטט בהארץ, 16.2.09).

בסופו של דבר, המשא ומתן עם ליברמן הסתיים בלא כלום ולבני נתפנתה לבדוק את האפשרויות האחרות העומדות בפניה: ממשלת אחדות בראשותה, רוטציה עם

נתניהו בתפקיד ראש הממשלה, או הליכה לאופוזיציה. את האפשרויות היחידה הנוספת - הצטרפות לממשלת אחדות בראשות נתניהו - דחתה לבני על הסף. "מה לא ברור?", אמרה לבני בישיבה הראשונה של סיעת קדימה לאחר הבחירות, "28 זה יותר מ-27. 28 מנדטים זה לא מספר, אלא מאות אלפי אנשים שהביעו בנו אמון. הציבור הכריע בשאלה או ציפי או ביבי. לא היה פתק בקלפי שנקרא 'גוש' או 'מחנה'" (הארץ, 16.2.09).

רק כשבוע לאחר הבחירות, כאשר נשיא המדינה החל בהתייעצויותיו עם כל ראשי הסיעות באשר לשאלה על מי להטיל את הרכבת הממשלה הבאה, ובעיקר לאחר החלטתו של אביגדור ליברמן - שהתלבט עד הרגע האחרון - להמליץ לנשיא על נתניהו כמי שירכיב את הממשלה הבאה, הבינה לבני כי סיכוייה להוביל את הממשלה הבאה או אפילו להיות בה שחקן מרכזי, קלושים.

בימים הבאים הייתה לבני נתונה למכבש לחצים אדיר להצטרף לממשלת אחדות בראשותו של נתניהו, או לפחות לפתוח עימו במשא ומתן על כניסה לממשלה. עיקר הלחצים הגיעו מתוך מפלגתה, ולאילו הצטרפו ראשי ערים ורשויות מקומיות מכל קצות הקשת הפוליטית ואזרחים רבים שהצביעו לקדימה והעבירו ללבני מסר כי זהו הצעד הנכון לעשות. אולם בסופו של דבר, ההחלטה הייתה במידה רבה בידי של בנימין נתניהו, שרמז ביותר מהזדמנות אחת כי ממשלת אחדות היא העדיפות הראשונה מבחינתו. ואכן, כסימן לרצינות כוונותיו, הייתה לבני הראשונה מכל ראשי המפלגות שנתניהו זימן לפגישה לאחר שהנשיא הטיל עליו את הרכבת הממשלה, וההערכות במערכת הפוליטית באותם ימים היו כי נתניהו אכן רציני בכוונותיו וכי הוא יעשה כל שביכולתו להימנע מהקמת ממשלת ימין קיצוני. נפילתו כראש ממשלה ב-1999, טענו פרשנים פוליטיים, בגלל ממשלת הימין הצרה שבראשה עמד, עדיין טרייה בזיכרון.

כמי שכפאה שד התייצבה לבני בגפה ב-22 בפברואר לפגישה עם נתניהו. אפילו צוות משא ומתן לא הקימה כנהוג במצבים כאלה. "ציפי, תתעוררי", הייתה הכותרת בעיתון ידיעות אחרונות בבוקר פגישתם המיועדת של לבני ונתניהו, ובהמשך נכתב: "כשתשבי היום אחר הצהריים מול נתניהו, וכל מה שיהדהד לך בראש זה המשפט "אני לא מאמינה לו", כדאי שתדעי שגם לו מהדהד בראש משפט אחד: "זה גדול עליה". ויכול להיות ששניכם צודקים. אבל זה לא משנה. כמו ששלוש עושים עם אויבים, קואליציה מקימים עם יריבים" (22.2.09).

נתניהו מצידו, הניח בפני לבני בפגישה הצעה "נדיבה, הוגנת וכנה", כלשונו, שכללה שיתוף מלא של קדימה בכתיבת קווי היסוד של הממשלה, מספר שווה של תיקים כמו של הליכוד, ושניים משלושת התיקים הבכירים בממשלה: חוץ, ביטחון או אוצר; אך כצפוי דחה על הסף את שתי דרישותיה של לבני והפגישה הסתיימה בלא כלום, מלבד ההחלטה לשוב ולהיפגש בקרוב. בצאתה מהפגישה אמרה לבני: "הלכנו לבחירות על נושא תהליך השלום המבוסס על שתי מדינות לשני עמים. ממשלה מקימים כדי לקדם תהליכים. [...] אני לא רואה בממשלה סוג של הישרדות. תיקים בלבד לא מעניינים אותנו. זו תהיה ממשלה בלי דרך" (הארץ, 24.2.09).

חמישה ימים לאחר פגישתה הראשונה של לבני עם נתניהו נפגשו השניים שוב, וגם הפעם לא הצליחו להגיע להסכמה. "לא מצאתי נכונות לאחדות אצל הגברת לבני בשעה גורלית זו של המדינה", אמר נתניהו בצאתו מהפגישה. ואילו לבני אמרה: "שתי מדינות לשני עמים היא לא סיסמה ריקה מתוכן, זו הדרך היחידה שישיראל תוכל להישאר יהודית ותוכל לפעול נגד הטרור". ובתגובה לאלו שטענו כי מתוך הממשלה תוכל להשפיע יותר על התהליכים שאותם רצתה לקדם אמרה: "אני לא נמצאת פה כדי להשפיע אלא כדי להוביל דברים שאני מאמינה בהם", והוסיפה: "אלה שמצדדים בכניסתי לממשלה אינם יודעים איך ממשלה עובדת. השנים שבהן כיהנתי תחת שני ראשי ממשלה לימדו אותי שיש רק עמדת השפעה אחת - זו של ראש הממשלה" (ידיעות אחרונות, 27.2.09).

עשרה ימים חלפו והתברר כי נתניהו אינו מצליח להרכיב ממשלה אפילו עם שותפיו הטבעיים בימין. או אז, התחדשו המגעים בין גדעון סער מטעמו של נתניהו לבין צחי הנגבי מטעמה של לבני. "עורכי הדין עובדים על ניסוח כתובה שתכניס את הבן של הרוויזיוניסט בן ציון נתניהו ואת בתו של איש האצ"ל איתן לבני תחת חופת השלום", כתב נחום ברנע בידיעות אחרונות ב-12 במרץ. על-פי השמועות שרווחו במערכת הפוליטית באותם ימים כללה "הכתובה" גם הסכמה על רוטציה בראשות הממשלה בין נתניהו לבין לבני.

חמישה ימים לאחר מכן, משנדמה היה כי ההסכם בין הצדדים בשל לחתימה נפגשו נתניהו ולבני שוב, אבל הפעם בהרכב לא שגרתי ובמקום לא שגרתי. במטרה לשבור את הקרח ולקעקע את חומת החשדנות ביניהם, הגיעו בנימין נתניהו ורעייתו לארוחת ערב בביתם של ציפי לבני ונפתלי שפיצר בתל אביב. לבני מצידה חזרה בפגישה על דרישותיה מהפגישות הקודמות, בעיקר בכל הקשור למשא ומתן עם הפלסטינים, אך במקביל רמזה

לנתניהו כי רוטציה ביניהם בראשות הממשלה עשויה לפצות על חלק מדרישותיה האחרות.

הייתה זו, ככל הנראה, הפעם הראשונה שנושא הרוטציה הוזכר במפורש בשיחה בארבע עיניים בין השניים, אם כי בתקשורת הועלתה האפשרות הזו שוב ושוב כמעט מרגע שפורסמו תוצאות הבחירות. ועדיין, באותם ימים רב היה הנסתר על הגלוי בעניין זה. "כל עיתונאי שעסק בנושא הזה", כתב דן מרגלית בספרו, "יכול להציג רשימות ארוכות של אישים מכל המפלגות שנשבעו בשם דבר והיפוכו: האם הציע נתניהו ללבני בחצי פה רוטציה בראשות הממשלה ביחס של 19:36 חודשים? האם הסכימה או סירבה? האם שינה נתניהו את נכונותו לרוטציה עם לבני ברגע שבו הבליחה מכיוון מפלגת העבודה נכונותו של ברק להצטרף לקואליציה?"

לימים, יחשוף העיתון מעריב את טיוטת ההסכם שניסחו סער והנגבי, וממנו עלה כי אכן נכללה בו הסכמה לפיה נתניהו יכהן כראש ממשלה בשלוש השנים הראשונות - ממרץ 2009 עד 31 במרץ 2012 - ולבני תחליף אותו ותכהן כראש הממשלה עד סוף הקדנציה בנובמבר 2013. להערכתו של צחי הנגבי, מי שניהל זכור את המגעים בשמה של לבני, הסיבה לכישלון המשא ומתן בסופו של דבר הייתה חוסר האמון של לבני בכך שבהתחשב בשותפיה הקואליציוניים, אכן תהיה לה השפעה מהותית על מדיניות הממשלה (מעריב, 5.9.12). ואילו לטענתו של העיתונאי בן כספית, הסיבה העיקרית שנתניהו זנח בסופו של דבר את אופציית לבני ופנה לברק היא עמדתה הנוקשה של לבני בנושא הפלסטיני והעובדה שמבחינתה הפלסטינים הם בעיה דחופה יותר מהגרעין האיראני.

כך או כך, ברגע שנחתם ההסכם על הצטרפות מפלגת העבודה לקואליציה הבינה לבני סופית כי אפסו סיכוייה להצטרף לממשלה במעמד בכיר והודיעה כי בשנים הבאות תוביל את האופוזיציה נגד ממשלת נתניהו. "הציבור לא בחר בנו כדי להיבלע בשלטון", אמרה לחברי סיעתה, "אלא כדי להוות אלטרנטיבה שלטונית נבחרת. נהיה אופוזיציה חזקה ולוחמת, אופוזיציה שיש לה מה להגיד ומה להציע" (מעריב, 29.3.09). וכך, נאמנה לעקרונותיה, החמיצה לבני בפעם השנייה תוך חודשים מספר, את האפשרות להגיע לתפקיד ראשת הממשלה. נחמה פורתא יכולה לבני למצוא בעובדה שלעולם תיזקף לזכותה העובדה כי היא האדם היחיד בישראל, גבר או אישה - שהצליח לגבור על "אשף הבחירות" בנימין נתניהו בקלפי ב-20 השנים האחרונות.¹

1 מאז ניצחונו של אהוד ברק בבחירות 1999.